

Svetozar ILESIC

**POMEN KOMPLEKSNEGA REGIONALNEGA ASPEKTA V SODOBNI
GEOGRAFIJI NA PRIMERU ALPSKIH PREDELAV SLOVENIJE**

Osnovna ideja za temo mojega predavanja na proslavi 25-letnice Geografskega društva SR Makedonije izvira iz misli in stališč, ki sem jih pričel zastopati in razvijati že v času rojstva tega društva, in sicer pred 23 leti (1951) na II. kongresu geografov Jugoslavije tu v Skopju. Takrat sem s svojim referatom o ekonomski geografiji (objavljenem v publikaciji "Kongres na geografite od FNRJ", II (Skopje 1952) sprožil prve diskusije pri nas o bistvu in nalogah ne samo ekonomske, temveč celotne geografije. Od tedaj je preteklo precej časa, pojavljale in ponavljale so se številne razprave o tej problematiki. Tudi sam sem skušal v tem četrstoletju v svojih naziranjih evoluirati ter svoja stališča dopolnjevati in korigirati ob včasih podobnih, marsikdaj pa bistveno različnih mišljenjih drugih geografov pri nas in po svetu. Vendar če pogledam na ta razvoj nazaj, imam zadoščanje v zavesti, da sem pri svojih takratnih osnovnih izhodiščih vedno vztrajal in da pri njih danes še trdneje vztrajam. Izkušnje teh desetletij so me namreč še utrdile v prepričanju, da je temeljna naloga geografije, če želi obdržati neko svoje specifično delovno področje, v ohranitvi kompleksnega regionalnega aspekta v kompleksnem obravnavanju konkretnih regij in njihove razvojne dinamike. Pri tem seveda predvsem ne more biti govora o načelni ločitvi med takozvano fizično in takozvano družbeno ali ekonomsko geografijo. Nasprotno, njun predmet je še dalje skupen. Se več, kakor dokazuje spontano, v vsej družbi in po vsem svetu aktualizirano vprašanje takozvanega življenjskega okolja, prehaja težišče obravnavanja prostora spet na vmesno sfero, na medsebojni odnošaj med prirodnimi in socioekonomskimi elementi tega okolja oziroma prostora. In če smo pred četrto stoletje ob takih stališčih doživljali očitke, da s tem znova odpiramo pot geografskemu determinizmu in so bili taki očitki in taka pretirana svarila celo odeta v plašč marksizma, je stvar zdaj precej drugačna. Da je res drugačna, naj ilustriram z besedami, ki jih je izrekel tov. Edvard Kardelj februarja 1973 na ustanovni skupščini Zveznega sveta za zaščito in izboljšanje življenjskega okolja v Beogradu, ko je v svojih pozdravnih besedah rekel, da je iniciativa za osnovanje tega Sveta "... izraz rastuče zabrinutosti našeg društva uopšte za prirodnu sredinu, u kojoj naš čovek živi i radi, čiji je sastavni dio i od koje on zavisi, ne samo u svom životu, već i u svom radu". Vprašamo se lahko, v čem se te besede razlikujejo od besed, ki jih nekateri geografi ponavljamo že desetletja, pa so nas zato obtoževali "determinističnih" pogledov.

V ostalem zastopniki mišljenja, da lahko geografijo ohrani pri življenju samo kompleksni regionalni aspekt, tudi med sodobnimi geografi nismo osamljeni. Niti na vzhodu niti na zahodu. To nam dokazujejo na vzhodu stališča, kakor jih v svoji novi knjigi o teoretskih osnovah geografije ("Teoretičeskie osnovi geografii", Moskva 1972) zagovarja naš stari znanec V.A. Anučin, na zahodu pa stališča, kakor jih zastopa znani britanski modernizator geografije P. Hagget, ki v svoji sintetski knjigi z naslovom "Gepgraphy, a Modern Synthesis" (1972) ne zanika samo v geografiji tradicionalno zakoreninjene cepitve na "fizično" in "družbeno" geografijo, temveč tudi delitev na "splošno" ali

* Referat ria proslavi 25-letnice Geografskega društva Makedonije v Skopju 1974. leta.

"teoretsko" in na "regionalno" geografijo. Da tak pogled na kompleksnost geografije ne more biti pri Haggettu konservativni preostanek takozvane "klasične" regionalne geografije, je več kot očitno.

To pa velja tudi za nas druge, ki sprejemamo vse metodološke inovacije v geografiji, vztrajamo pa pri kompleksnem regionalnem aspektu kot njenem osnovnem izhodišču. Saj pri njem ne vztrajamo samo z vidika eksplikativne, več ali manj "klasične" geografije, temveč tudi z vidika praktične aplikacije geografskih dognanj. Sodimo namreč, da je tudi pri aplikaciji osnovna vrednost geografskega aspekta v regionalni kompleksnosti in da je zato tudi edina prava aplikacija geografije v kompleksnem urejanju prostora, v regionalnem prostorskem planiranju, ki podobno kot geografija po svojem bistvu ne more biti drugačno kot regionalno in ne drugačno kot kompleksno, k njemu pa geografi lahko prispevamo predvsem s kompleksnimi regionalnimi analizami, predstavljajočimi moderno, dinamično obliko "regionalne" geografije.

V podporo takemu konceptu urejanja prostora prihaja vsak dan bolj aktualizacija problemov življenjskega - ali po naše geografskega - okolja, ki zadevajo nedvomno v staro bistvo geografske znanosti. Sam sem zadnji čas večkrat opozarjal na to naše geografije, med drugim na zadnjem kongresu geografov Jugoslavije leta 1972 v Sarajevu. Izražal sem svoj občutek, da geografi v tej smeri preveč zaostajamo, capljamo za drugimi ali tako usmerjeno aktivnost celo prepuščamo drugim, sami pa se preradi zatekamo v naše ožje specializacije, kjer pogosto ponavljamo delo specialnih disciplin. In vendar smo ravno mi poklicani, da s svojim kompleksnim regionalnim aspektom poskušamo pri problemih okolja zavreti nepotreben in škodljiv apriorni boj med dvema ekstremoma, med težnjami za enostransko in neustvarjalno pasivno "zaščito prirode" na eni in med neodgovornimi tendencami za brezobzirnimi tehnokratskimi ali ekonomokratskimi posegi v okolje. Ravno mi bi morali ustvarjati tako atmosfero in vzgajati tako mentaliteto, ki bi omogočala racionalno srednjo pot, na katero je v svojih že omenjenih besedah v Beogradu mislil tov. Kardelj, ko je poudaril, da sodobne akcije za reševanje akutnih problemov zaščite človekovega prirodnega okolja ne pomenijo, "da izmedju napretka tehnologije i proizvodnih snaga uopšte, s jedne strane, i čovekove prirodne sredine, s druge strane, postoji automatsko i nesavladivo neprijateljstvo". Nasprotno, problem ni, da še dalje 'citiram Kardeljeve besede, "u nekom nepremostivom sukobu moderne tehnologije, odnosno razvoja proizvodnih snaga i prirode već u ovom sukobu koji nastaje zbog zaostajanja čovekove svesti o neophodnosti sistematskog savladjivanja stihijskog delovanja materijalnog razvoja društva, odnosno načina proizvodnje i društvenog života na prirodu".

Kako lahko samo kompleksna analiza regionalne strukture, ki ne vpošteva samo enostranskega aspekta zaščite prirode pa tudi ne enostranskih tehnično-ekonomskih interesov, temveč vse prirodne in antropogene sestavine prostora, vodi k realnemu in racionalnemu urejanju in preurejanju okolja, naj pokažem konkretno na značilnem primeru dveh sosednjih alpskih regij Slovenije, ki sta si zelo podobni po svojem prirodnem okolju, doživljali pa sta v 19. in 20. stoletju zelo različen socioekonomski razvoj, zaradi česar mora biti tudi startna točka za nadaljnje urejanje njunega prostora postavljena dokaj različno.

Prva od teh regij je tako zvana Zgornja Gorenjska v območju posavske strani Julijskih Alp in Zahodnih Karavank. Obsega ozemlje današnjih občin Jesenice in Radovljica. Prvi pripada dolina Dolinske Save nad Jesenicami in pod njimi vse do obrobja Radovljiške ravnine. Drugi pa pripada razen Radovljiške ravnine z obrobjem še pokrajina Blejskega kota in kotlina Bohinja.

Druga regija je Zgornje Posočje, zgornja dolina Soče onstran razvodja v Julijskih Alpah. Obsega ozemlje današnje občine Tolmin, ki vključuje subregije Bovško v zgornjem delu porečja Soče (nekdanja občina Bovec), Kobariško (nekdanja občina Kobarid), Breginjski kot (najbolj v italijansko ozemlje, proti Beneški Sloveniji, zajedeni zatok Kobariškega) in ožje Tolminsko (stara občina Tolmin).

Med obema regijama v tipično alpskem prirodnem okolju ni bistvenih razlik, če morda izvzamemo dejstvo, da je soška stran zaradi večjih neposrednih višinskih razlik in izdatnejših padavin ter močnejšega vodnega odtoka nekaj ugodnejša za hidroenergetsko izrabo, zato pa zaostaja za Zgornjo Gorenjsko po svojem šibkejšem gozdnem bogastvu, ki ga je skozi stoletja slabil submediteranski pašni način izrabe tal, medtem ko je gorenjska stran v 19. stoletju zašla v sfero modernega racionalnega gozdnega gospodarstva v gozdnih, ki so bili v državnih ali cerkvenih rokah. Toda te prirodne razlike so malenkostne v primeri z razlikami, ki jih je med oba predela prinesel različen socioekonomski razvoj, zlasti v času klasične industrijsko-železniške revolucije v 19. in na začetku 20. stoletja.

Zgornja Gorenjska je imela že stoletja nazaj skupno razvojno pot z drugimi, takrat avstrijskimi alpskimi predeli, slonečo na rudarski in železarski tradiciji. Ta pot se je še okrepila v drugi polovici 19. stoletja z izgradnjo gorenjskega železniškega omrežja, s katerim je segel sem krepak odcepek t. zv. "notranjeavstrijske" industrijske revolucije. Ta odcepek je v zadnjih letih pred prvo svetovno vojno še ojačila zgraditev vzporedne avstrijske železniške magistrale od Dunaja na Trst skozi jeseniški in bohinjski predor. Ta zgraditev je dala Jesenicam, ki so že medtem s svojo manufakturno tradicijo zrasle v središče moderne metalurgije, tudi vlogo železniškega križišča, ki je jeseniško metalurgijo vezala z industrijo avstrijske Koroške in z metalurgijo v Trstu. Tako so Jesenice postale eno prvih in najmočnejših žarišč moderne industrializacije in deagrariacije v Sloveniji in že dolga desetletja močno atrakcijsko središče za dotok deagrariirane delovne sile iz dobršnega dela Zgornje Gorenjske. Njihove privlačne življenjske moči ni odpravila niti nova razmejitev po prvi svetovni vojni, ob nastanku stare Jugoslavije, čeprav jih je postavila v obmejni položaj. Zaradi privlačnosti jeseniške industrije je začelo tudi tradicionalno agrarno gospodarstvo alpskega tipa hitreje pešati kakor bi pešalo sicer. Zaradi splošne težnje po neagrarni zaposlitvi se je celo brez neposredne zveze z Jesenicami zarodila drobna industrializacija Radovljiške ravnine, ki se nadaljuje še danes. Zaradi industrijske orientacije deagrariiranega prebivalstva tudi druge moderne panoge, ki jih je sprožila železniška doba, niso mogle zavzeti dominantnega položaja. Primer za to je gorenjski turizem z najznačilnejšim žariščem na Bledu in s sekundarnima žariščema v Kranjski gori in v Bohinju. Glede tega naj opozorim na splošno premalo znano dejstvo, da prebivalstvo okolice Bleda, pa področja Kranjske gore in Bohinja še vse do danes v velikem delu daje prednost zaslužku na Jesenicah ne samo pred zaslužkom v agrarnem gospodarjenju, temveč tudi v turizmu.

Tak razvoj Zgornje Gorenjske naj ilustriram samo z nekaterimi glavnimi statističnimi podatki o populacijski rasti v stoletnem razdobju 1869-1966. Za celotno današnje republiko Slovenijo znaša indeks rasti za to dobo 148, za današnje občino Jesenice pa kar 353,3 in za občino Radovljico (z Bledom in Bohinjem) 151,4. V podrobnem so seveda v obeh občinah značilne razlike med tistimi subregijami, ki so bile v ospredju dinamike ter takimi, ki so ostale v odročnih legah, proč od železniškega omrežja. Tako je bil n. pr. v jeseniški občini daleč največji indeks (kar 717) na ozemlju današnje krajevne skupnosti Jesenice, ki obsega jeseniško industrijsko aglomeracijo, precej nižji, pa še vedno visok (223) v tistem delu Radovljiške ravnine, ki spada pod jeseniško občino (krajevna skupnost Breznica), še nižji, celo pod slovenskim poprečkom pa v obeh krajevnih skupnostih zgornje Jeseniške doline (Mojstrana 146,1 in Kranjska gora 125,9), ki sta sicer tudi živeli od Jesenic, pa ne pritegovali novega prebivalstva. Čeprav nižji, pa nam tamkajšnji prirast dobro označuje relativno izrazit preobrat, saj je vsaj tja do leta 1890 ta del Gorenjske že doživljal depopulacijo z negativnim indeksom. Na ozemlju današnje radovljiške občine pa je pozitivna populacijska dinamika zajela osrednje predele Radovljiške ravnine (k. sk. Radovljica 182, k. sk. Begunje 164,9) in Blejski kot (k. sk. Bled 233,1, k. sk. Gorje 161,5), medtem ko je Bohinj, ki je vse do leta 1910 v celoti stagniral, doživel sicer v svoji prometno odprti k. sk. Bohinjska Bistrica tudi rahel podpoprečen porast (123,5), v svojem bolj odmaknjenem delu (k. sk. Srednja vas) pa je zastal v izraziti depopulacijski sferi (98,8). V tako sfero je še bolj zašlo tudi od železnice odmaknjeno obrobje občine pod Jelovico (k. sk. Kropa celo 73,8).

Da je k taki stoletni razvojni sliki na Zgornjem Gorenjskem prispevalo predvsem klasično razdobje razmaha vplivov industrijsko-železniške revolucije na avstrijskih tleh, nam pokažejo podatki za ožje razdobje 1890-1931. Takrat Zgornja Gorenjska ni doživljala začetkov močne depopulacije, še posebno klasičnega prekomorskega izseljevanja, ki'ju je doživljal marsikater drug predel Slovenije. V takratnem okraju Radovljica, ki je obsegal približno ozemlje današnjih občin Jesenice in Radovljica, je prebivalstvo celo narastlo za blizu 42%. Toda pri tem je samo agrarno prebivalstvo nazadovalo kar za dobrih 25%. Delež agrarnega od celotnega prebivalstva, ki je bil že leta 1890 na Zgornjem Gorenjskem nižji kot na sploh v Sloveniji (66% proti slovenskemu poprečku 76%) pa se je do leta 1931 znižal kar na 36%, kar pomeni za takratno dobo presenetljivo nizko vrednost.

Aktivni poseg industrijsko-železniške revolucije na pragu 19. in 20. stoletja in s svojo tradicijo tudi pozneje, je torej očitno iztrgal osrčje Zgornje Gorenjske z Jesenicami na čelu iz pričakovane alpske depopulacije. S tem pa je ta predel doživel tudi nekako razvojno nasičenost. Zato nas seveda pri premetrivanju podatkov za najnovejše razdobje (1961-1971) ne preseneča, da je nadaljnji populacijski razvoj v primerjavi s poprečkom za Slovenijo zastal. Medtem ko znaša namreč ustrezni indeks za vso republiko 108,4, znaša za radovljiško občino samo 106,4 in celo za jeseniško samo 105,9. V radovljiški občini je v osrčju prišlo celo do zastoja (k. sk. Radovljica 98,9), do rahle rasti pa le na doslej zastajajočem obrobju (k. sk. Kropa 104,2) in v Blejskem kotu (105,4). Negativno bilanco kaže v tem času tudi celoten Bohinj (96,1). Tradicionalna industrijska konjunktura je torej mimo, privlačnost je opešala. Več kot razumljivo je torej, da se kaže pri Gorenjcih težnja, da obdrže ter celo pointenzivijo tiste smeri dejavnosti, ki so jim ustvarile nekakšno komparativno prednost (zaslužek na Jesenicah, nova drobna industrializacija, gozdno gospodarstvo, turizem).

Če je bila torej Zgornji Gorenjski, razen na periferiji, prihranjena nevarnost zastoja ali celo dosledne alpske depopulacije, je šel razvoj onstran razvodja v Zgornjem Posočju povsem drugačno, dosledno negativno pot. Železniško-industrijska revolucija tja ni segla in ni mogla vdihniti novodobnega življenja tamkajšnji rudarsko-železarski tradiciji, ki je je nekaj bilo tudi tam (Trenta). Tudi mlajša veja te revolucije, ki bi jo naj prinesla na začetku stoletja zgrajena karavansko-bohinjska železnica, je glavino Zgornjega Posočja (Tolmin z zaledjem) pustila ob strani. Konjunktura gozdnega gospodarstva z mehkim lesom, tako značilna aa Gorenjsko, tu ni imela niti surovinske niti prometne osnove. Kraji so bili razen tega v obmejnem pasu takrat ustaljene državne meje med Avstro-Ogrsko in Italijo. To obmejno lego so obdržali tudi v času italijanske zasedbe med obema vojnama, kar je v razmerju do italijanske dinamike pomenilo še v večji meri periferijo. Kar je ta čas prinesel Zgornjemu Posočju, so bili samo začetki izrabe hidroenergije, ki pa tudi niso segli čez prvo razvojno fazo. K nadaljevanju izrazitih depopulacijskih gibanj je prispeval močno še položaj slovenskega prebivalstva pod fašizmom ter strateško utrjevanje meje. Tako je Zgornje Posočje doživelo priključitev k novi Jugoslaviji leta 1947 kot področje brez razvojne tradicije, močno zaostalo in populacijsko negativno, v živem nasprotju z gorenjskim alpskim predelom onstran meje.

Zato so seveda številke o populacijskem razvoju v zadnjem stoletju v Posočju veliko enotnejše in enostavnejše kakor na Gorenjskem in to v negativnem smislu. Za celotno današnjo občino Tolmin je v razdobju 1869-1966 indeks populacijske rasti izrazito in kontinuirano negativen (71,3). Še najmanjša, četudi stalna je bila depopulacija v ožjem tolminskem področju, v nekdanji ožji tolminski občini (99,6), katastrofalna pa na Kobariškem (71,9) in Bovškem (60,6) in še posebej v Breginjskem kotu, ki je v tem času izgubil polovico svojega prebivalstva (indeks 51,8). Stvar se tudi v novejšem času ni obrnila na bolje. Indeks za razdobje 1961-1971 je za vso občino še vedno izrazito negativen (93,3), za najožje tolminsko področje celo močnejši (96,8) kakor poprej za vse stoletje, na Bovškem je še vedno 94,4, na Kobariškem 98,5, Breginjski kot pa je v tem desetletju spet izgubil skoraj tretjino preostalega prebivalstva (indeks

68,6). Tako doslednih in močnih negativnih indeksov na gorenjski strani tudi na naj-odročnejših obrobni področjih nismo zabeležili, pa tudi na drugih najbolj odmaknjenih in gorskih področjih ostale Slovenije ne.

To velikansko razvojno razliko med dvema sosednjima alpskima predeloma v prirodnem okolju, ki je v glavnem isto, lahko razumemo torej samo na osnovi kompleksne regionalne analize, ki že na prvi pogled ne more mimo tako različnih družbeno-gospodarskih razvojnih faktorjev, ki so določali njun razvoj. In če je to očitno že s stališča samo eksplikativne regionalne analize, je še očitnejše z vidika aplikacije, to je regionalnega planiranja ter urejevanja in zaščite okolja. To se je v našem primeru zelo plastično pokazalo, ko se je odprlo po združitvi obeh obravnavanih alpskih področij v novi Jugoslaviji vprašanje njunega regionalnega urejanja. Ko so v ta namen pred leti v Urbanističnem inštitutu Slovenije prevzeli nalogo, da zasnujejo regionalni plan za vse področje naših Julijskih Alp, so pri tem v začetku močno prevladali nagibi čistih zaščitnikov alpske prirode nekako v smislu, da bi se zaščitna načela že obstoječega Nacionalnega parka na področju Triglava razširila čim dlje na Gorenjsko, nekako tja do Radovljice ter več ali manj na vse Zgornje Posočje tja do Mosta na Soči. Bolj se je v tem okviru govorilo o prirodozaščitnem in rekreacijskoturističnem parku kot pa o vsestranskem regionalnem planu. Tako zasnovani plan je skušal reševati regionalno problematiko na obeh straneh Julijskih Alp po istem kopitu, ne vpoštevajoč čisto različne dosedanje razvojne faze v vsaki od obeh regij. Takšen je seveda doživel odpor od praktičnih usmerjevalcev življenja tako na eni kot na drugi strani. Na posoški strani je prevladal strah, da bi tak enostranski vidik pasivne zaščite zavrl vsako možnost za izboljšanje življenjskih pogojev in pospešenje življenjske rasti, s čimer bi se depopulacija še nadaljevala in ustvarjala nacionalno kočljiv; prostor ob meji proti Italiji. Tu, na skoraj neurbaniziranem področju, je prirodno okolje zares še skoraj nedotaknjeno in ga je lažje ščititi. S tem pa še ni rečeno, da ga zato ni potrebno ali mogoče in lažje aktivno urejati, tako da ne bo ostalo samo lepo in zdravo, temveč tudi sposobno za človeka dostojno življenje domačega prebivalstva. Če se v tem, še ne preveč pokvarjenem okolju Posočja po pravici upiramo veliki industrializaciji ter nadaljevanju hidroenergetske izrabe, pri tem pa raje z graditvijo bovško-kaninskega turističnega centra pospešujemo turizem, pa vendar ne smemo zanemariti vprašanj siceršnjih možnosti za izboljšanje življenjskih razmer tamkajšnjega prebivalstva, razen v turizmu v različnih terciarnih aktivnostih in v mali industriji. Predvsem pa ne smemo prezreti za zdaj nemo goče prometne povezave Posočja z ostalim svetom, predvsem prometne odrezanosti Zgornjega Posočja ne samo od sosednje Gorenjske, s katero ga povezuje le famozna cesta čez Vršič, temveč od življenjskega centra Slovenije v Ljubljanski kotlini sploh in s tem od ostale Slovenije in Jugoslavije. Z drugimi besedami, namesto morebitnega nekakšnega nacionalnega parka naj bi tu nastalo dobro organizirano ter zaščitnemu alpskemu okolju prilagojeno življenjsko omrežje, ki bi okrepilo notranjo in zunanjo povezanost tega dela slovenskega prostora s slovenskim sosedstvom tako na vzhodu kot na zahodu, proti t.zv. Beneški Sloveniji onstran italijanske meje.

Bistveno drugače se postavlja praktična prostorska problematika na drugi strani, na Zgornjem Gorenjskem. Tam je alpsko okolje že močno preoblikovano in prizadeto po zgoraj opisanem razvoju iz železniško-industrijske dobe. Tam torej ne moremo urejati okolja čisto ha novo, temveč moramo računati, z vseh vrst antropogenimi sestavinami, kakor jih je ustvaril dosedanji, večidel stihijski in močno anarhični razvoj in ki jih lahko samo v določeni meri popravimo, ne pa v celoti odpravimo. Tam je treba računati s kompleksno strukturo, kakor jo je ustvaril ta razvoj. Ta struktura zahteva reševanje zelo zapletenih vprašanj smotrno urejene, ali - če lahko tako rečemo - načrtno preurejene simbioze med veliko industrijo jeseniškega tipa, drobno industrijo in njej sledečo dokaj anarhično urbanizacijo okrog Radovljice in Bleda, pa turizmom in lesnim gospodarstvom. V turizmu so na široko zastavljena vprašanja boljše povezave poletnega turizma z zimskim, modernega kombiniranja dolinskega turizma z višinskim, zlasti zimskim (Pokljuka, Velo polje, triglavske žičnice, zaledje Kranjske gore) ter realnega usklajevanja zaposlitve delovne sile v turizmu in v industriji (ob že navedenih primerih okolice Bleda, Kranjske gore in Bohinja). Seveda so se glede indu-

strije pokazale kot nerealne skrajne prirodozaščitne ideje, kakor je bila tista, po kateri naj bi jeseniško industrijo zaradi te zaščite sploh likvidirali, kar bi pomenilo izpodkopavanje nekaterih osnovnih podedovanih korenin gorenjskega življenja. Tako reševanje pa seveda za Gorenjce ne pride v poštev. Tudi v turizmu ne bi kazalo jemati na primer Bledu njegovega podedovanega značaja mondenega, živahnega turističnega centra, pač pa v pametni meri zaščititi drugačen turizem mirnega tipa v nepokvarjeni prirodi Bohinja. Nič manj ne zahteva kompleksnih prijemov na Zgornjem Gorenjskem nadaljnja organizacija gorenjskega prometnega omrežja, ki nikakor ni na višku, saj še šepa na celi črti ne samo mednarodna povezava z Avstrijo in čez njo z ostalo Evropo, temveč tudi notranja povezava z zgornjo Jeseniško dolino po demontaži železnice, ki se je pokazala kot preuranjena, nedomišljena likvidacija prometne dediščine iz avstrijske dobe. Šepa tudi povezava s Posočjem in ne nazadnje povezava s potencialnim turističnim zaledjem na Goriškem in Tržaškem.

Mislím, da nam je ta kratka označba razvojnih problemov obeh sosednjih alpskih področij pokazala, da že površna regionalna analiza, če le sledi kompleksnemu in ne enostranskemu aspektu, da že v osnovi ne moremo v obeh regijah pristopati k urejevanju prostora in okolja na isti način, ker so pač izhodišča že v osnovi različna; v Posočju lahko začnemo čisto na novo, ničesar nam ni treba popravljati, paziti moramo le, da ničesar brez potrebe ne pokvarimo, da pa vendar iz regije ne napravimo življenjske praznine, na Zgornjem Gorenjskem pa lahko samo do neke mere preurejamo, kar smo podedovali, in ker ne moremo popraviti, kar je v tej dediščini morda že pokvarjeno, lahko samo pazimo, da ne ponavljamo ali stopnjujemo škode, ki jo je napravil dosednji stihijski razvoj.

Samo s takim kompleksnim pogledom lahko geografi pristopamo k obravnavanju podobnih regionalnih problemov. Saj k njemu sili že brez naše pomoči tudi realno življenje. Naj za zaključek navedem, da je življenje prisililo tudi sestavljalce omenjenega regionalnega plana za območje Julijskih Alp, da so mu prilagodili svoje zaščitne mere na ta način, da so določili več pasov različne stopnje te zaščite od skrajne zaščite v visokogorskem svetu do bolj umerjenih stopenj z zmerno prepovedjo večjih objektov, ki bi bistveno posegli v prirodno okolje do tistih dolinskih predelov, ki ne samo prene-sej6, ampak v interesu prebivalstva celo zahtevajo regulirano urbanizacijo in celo industrializacijo v obsegu, ki ga lahko tolerira lepota in zdravje alpske pokrajine, vpoštevaje tudi dosednji razvoj in njegove pozitivne tradicije.

Dušan PLUT

ODNOS DO ČLOVEKOVEGA OKOLJA V LUČI DRUŽBENO-EKONOMSKIH SISTEMOV

Spreminjanja geografskega okolja so odraz zapletenega delovanja in sovplivanja številnih dejavnikov, tako prirodnih kot družbenih. Najbolj spoznavna so z vidika dialektično enotne geografije. Taka izhodišča omogočajo sodobni geografiji kot znanstveni disciplini in vzgojnoizobraževalnemu predmetu, da prispeva pomemben delež k oblikovanju marksističnega pogleda na celovitost okolja, pa naj ga imenujemo geografsko, človeko-